

[Miren Etxaberen hitzaldia *Lenengo Andereño Idazle Batzarra* ekitaldian (Zarautz, Kleri jatetxea, 1930-08-23)]

[*Lenengo Andereño Idazle Batzarra* Miren Etxabe *Lau Uxo*-k antolatu zuen Zarautzen 1930eko abuztuaren 23an. Ander Arzelus *Luzear*-ek «batzarrera deitu zuenaren» hitzaldia dakar ekitaldiari buruz *El Día*-n idatzitako kronikan, hiru egunetan banatuta. Pentsatzekoa da ekitaldiko hitzaldi nagusi hori Miren Etxabek egin zuela; izan ere, bera zen ekitaldiaren antolatzailea, eta hilabete lehenago Donostiako Viktoria Eugenia egindako *El Homenaje de la Mujer al Euskera* ekitaldian Telesforo Monzonen aurretik hitzaldi nagusia ere berak egin zuen].

Luzear [Ander Arzelus]: «Lenengo Andereño idazle batzarra. Igandean Zarautz'en»
El Día, 1930-08-27/28/30.

Emakumea, “guzia” da: diote baikorrak. Emakumea “ez da ezer”: ezkorrak. Tarte ontan amaikatxo gauza sartu ditezke. Baña esan ala esan, egia bat izango da: “emakumea”, “emakume” dala.

Emakumea, Jaungoikoak gizona egin ondoren sortua dala ta, norbaitzuek Jainkoaren eskutik irtendako izakirik oso ta jatorrena dala diote.

Baña, oen aurka, auxe diote beste batzuek:

Izadi ta gizona egiñik, Jaunak asitako etxea bukatu zuan. Lana amaitu duanaren begiratu atsegintsua egin zionean, ordea, “aize-orratza, beleta”, palta zuala nabaiturik... “emakumea” sortu zuan.

Egia aitortu bear ordea, aize-orratz edo izakirik osoena, Jaungoikoak au esan zuanik ezin ukatu: “Beragatik (emakumeagatik) utziko ditu gizonak bere gurasoak”. ¿Geiago esan ote diteke?

Oldozmena argi daukazutenok begira zazute. ¿Ainbeste goratzen dituzuten gizon jakintsu ta irten oiek, noraño jaso ez dakizkizuten Alejandro ta Omero, Zesar eta Lartaun, Elkano ta Deun Iñaki, aurtzaroan emakume batek bere bularrakin aziak zituanik ez al dakizute?

¿Lenengo itzak emakume baten aotik ikasi, zuen sinismena berak nabai erazi, aberria maitatzen berak erakutsi zienik ez al dakizute?

¿Eta zeok zeon aurtzaroan, noren besoetan ibilliak zerate? ¿Emakume baten altzo gozoan egon gabeak ote zaituztegu? ¿Zuen malkoak txukatu, ta abesti estitsu artean lo ar erazten zizuten ura ez ote zan emakumea? ¿Zuek kutunkiro laztandu, zuen aur eskutxoak bere esku artean gozatu, ta zuen kopetean iñoiz artu dezakezuten maitasun muxurik beroena ezartzen zizuten emakume aretzaz aztu ote zerate?

Ezin diteke. Oraindik emakume ori begi aurrean arkitzeko zoria degunok, maitakiro deitu oi diogu, izkera guzitako iztegieta irakurri diteken izenik xamurrenarekin: AMA. ¿Zorionekoak, ama oraindik gere begiz ikusi dezakegunok!

Eta galdu dezutenok ere, biozkada artean nabai dezakezute. Illargiak bere ille xurixka mataxa lurreratzen duanean, nabai antxe zerutik amak bialtzen dizuten begiratu bare ta maitatia. Odeixka politen bat, bi muturretatik, aingeru bik eutsita bezela, ortze urdiñean ikusten badezute, zuen amaren gogo dala nabai. Arratsalde biotzukigarri oietakoren batean,

ibarrean, txori abesti ta errekatxo mur-mur artean, oiartzun luze bat, urruti, oso urruti galtzen nabaitzen badezute, belaunikatu, amak zuekatik dagin otoitz oiartzuna dezute ta. Udara gau atsegiñean, zuen kopeta, itxaso edo zelaitik datorren aize goxoaz gañera, beste aizexka pozgarri batek laztantzen badizute, atsegiñez ase zindezteke: zuen amak goi-goitik bialtzen dizuten maite-muxurik xamurrena bai-dezute.

Alperrik da, amaren seme geranok, ezin emakumea iñola oinperatu.

Emakume ederra, lore mardul ikusgarri baten antzekoa da, begi asegarri, baña izotzak erail edo eguzki kixkalgarrak igartzen badu, ximeldu, lur jo ta alperrik galdua dezute. Gogo ona, orra lore orrentzat lurriñ, usai gozoa: betoz izotz edo eguzki, zabaldu bitzate orritxoak noranai, lurrin ori ez da galduko, goruntz, goruntz igoko da, odei gañean egatu ta zeruraño irixteko.

Burutsu izatea elkar ez aditzea baldin bada, edo ta iñork ez ulertzeko eran ari dana burutsua dala baderizkiozute, ez gera guziok burutsu izateko gai, txorakerian aritzea ez bai da guzientzat egiten.

Latiñez ari dana burutsu egiten dute batzuek. Alemanez ari dana besteak. Itali aldean “bemolez” neurtzen dute buru-argia. Ingalandan “onenbeste libra”n neurtu oi dute. Emen askotan gizon “seriyoa” izaten da burutsu.

Ar ezazute ordea gai au bear dan aldetik, ta burutsu izatea gogo-begiak argi eukitzea bada, aitortu emakumea gizona baño burutsugoa dala geienetan. Gizonak azala besterik ikusi ez duan arazotan, emakumea sustrairaño irixtea ¿zenbat aldiz gerta oi ez da?

¿Emakumea ikasteko gai al da? ¿Ulermena, oroimena ta almena gizonak añean ez ditu ba? ¿Biotzez berriz geienen iritzian geiago ez al da? ¿Nork galde dezake beraz emakumea ikasteko gai dan?

¿Ta gai bada eskubide ori uka bear ote diogu?

Ez nik beintzat. Ez det onekin, emakumea gizondurik ikustea atsegin litzaidakenik esan nai. Baña ikaskizun guziak oso-osoan egokiak ezpazaizkio ere, ba-du iñork esiz itxi gabeko bide bat: Elerti-bidea.

Elerti gaietan aurre xamar azaltzen zaigu beti emakumea: olerkari trebea, idazle biozbera, amaika aldiz gogamen bizi ta sakon askoak pixtu oi ditu edozein irakurleren barren-soroan.

Ona nik gaur zuei erakutsi nai dizutedan bidea: ortik urruti jo dezakezute, iñoren eragozpen gabe euskera aldez asko ta asko egiñik.

Emakumeak, artu gaur Elerti-bide zear alegintzeko asmo sendoa.

Euskal irakurleak gero ta ase gaitzagoak datozkigu. Jaunari eskerrak, ez dira gaur errietako berri utsakin asetzen. Irakurzaletasuna nun nai nabaitzen degu... Baña irakurgaiak eskatzen dizkigu “Euskal Orria”n. Irakurgai billa natorkizute ba ni onera. Berrilari-atetik sartu zeratenok idazle-oso egin eziñik ez dago. Alakok “mielka” bat izan duala ta olakori amagiarreba il zaiola idaztea baño zailtxoago izango zaizute noski, bai ordea asmatzen dezutenean atsegiñago ere. Lanak saria berekin oi du.

Onetarako ekin emen bildu zeratenok, amabostean bein edo, zeredozer idazten. ¿Argitaratzen etzaizutela? Ez asarretu. Au bear-bearreko baldintza dezute zeredozer aurreratzeke. Erantzungo zaizute beti, zergatik argitaratu ez dan garbi-garbi adieraziaz. Erantzun au ontzat artu, nornairena dala, baita bera zeok baño makalagoa bada ere.

¿Au ezin egin genezakela al derizkiozute?